

УДК 338.48-056.26-057.875

DOI: 10.31499/2307-4906.2.2021.236632

## З ДОСВІДУ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО ТУРИЗМУ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

**Кравченко Оксана**, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-0552-4028

E-mail: okskravchenko@ukr.net

**Песоцька Юлія**, лаборант кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини.

ORCID: 0000-0002-8028-7878

E-mail: pesotskaya2017@gmail.com

*У статті узагальнено практику впровадження інклюзивного туризму на факультеті соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Висвітлено актуальність та необхідність розв'язання проблеми щодо подолання бар'єрності для успішної соціалізації осіб з інвалідністю.*

*Інтеграція та адаптація осіб з інвалідністю на факультеті відбувається шляхом екскурсій, участі у різних програмах, написання наукових робіт тощо. Залучення студентів з інвалідністю в суспільне життя має вагомий вплив на їхню соціальну адаптацію у сучасному суспільстві.*

**Ключові слова:** інклюзивна освіта, інклюзивний туризм, особи з особливими потребами, подолання безбар'єрності, соціалізація, інтеграція, соціальна адаптація, соціально-психологічна реабілітація.

## FROM THE EXPERIENCE OF INTRODUCING INCLUSIVE TOURISM AMONG STUDENT YOUTH

**Kravchenko Oksana**, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Social Education and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-0552-4028

E-mail: okskravchenko@ukr.net

**Pesotska Yuliia**, Assistant of the Department of Social Education and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-8028-7878

E-mail: pesotskaya2017@gmail.com

*The article "From the experience of introducing inclusive tourism among student youth" highlights the relevance and necessity of solving the problem of overcoming the barrier for the successful socialization of people with special needs. The article describes the experience and practices of implementing inclusive tourism during the educational process.*

*Creating and ensuring appropriate conditions at the faculty for people with disabilities is one of the priority tasks. Involvement of students in solving such problems not only contributes to the development of their professional competencies, but also helps to develop communication skills with different categories of people, including people with disabilities.*

*Integration and socialization of people with special needs at the faculty takes place through excursions, participation in various programs, writing scientific papers, etc. Active involvement of students with disabilities has a significant impact on their social adaptation in modern society.*

*The development and implementation of programs promotes the development of inclusion at the university. Working with different agencies allows you to better explore the problem and find ways to solve it. It is worth noting that the faculty has a scientific and practical Center for Social and Educational Integration, and Inclusive Rehabilitation and Social Tourism "Without Barriers", which is one of the main centers for creating a barrier-free educational environment.*

*During the quarantine, the creation of an inclusive environment became relevant for the virtual space. Today, providing online services to people with disabilities is not an advantage but a necessity. The faculty actively studies the problem of inclusion at all levels and promotes its implementation.*

**Keywords:** *inclusive education, inclusive tourism, people with special needs, overcoming barriers, socialization, integration, social adaptation, social and psychological rehabilitation.*

Упровадження інклюзивного туризму є достатньо актуальним питанням сьогодення. Люди з особливими потребами, які довгий час були ізольовані від суспільства, стають активними його членами. Хоча для більшості з них подолання бар'єрів досі залишається великою перепоною, особливо соціальною. Несприйняття, відчуження осіб з інвалідністю або занадто жалісливе ставлення до них зумовлює замкнутість та відстороненість від соціального оточення. Саме тому сучасне суспільство шукає шляхи розв'язання цих проблем.

Міністерство освіти і науки України визначає «інклюзивне навчання як систему освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, урахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників» [3].

Відповідно до Загальнодержавної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини до 2021 року», пріоритетним завданням закладів освіти є забезпечення рівних можливостей для всіх дітей, а саме: удосконалення системи захисту прав та інтересів дітей з інвалідністю, інтегрування їх у соціум; упровадження інтегрованих послуг для дітей зазначеної категорії в територіальній громаді [13].

У цьому контексті одночасно інноваційною послугою закладу освіти і видом соціально-психологічної реабілітації молоді з інвалідністю стає інклюзивний туризм – потужний засіб активної реабілітації, що структурно вміщує в себе психологічні, педагогічні, фізичні, фізкультурно-спортивні, соціально-побутові та медичні заходи. Долучення молоді з інвалідністю до такої діяльності може докорінно змінити спосіб життя, наповнити його сенсом, розширити уявлення про навколишній світ, сприяти адаптації в усі сфери життєдіяльності людини.

Питання щодо впровадження інклюзивного туризму є досі актуальним у дослідженнях закордонних та вітчизняних науковців.

Проблему інклюзивності в умовах сучасності вивчають вітчизняні науковці, серед яких варто зазначити праці О. Безпалько, А. Войтовської, К. Кольченко, Н. Коляди, О. Кравченко, М. Міщенко, І. Резніченко та інші.

Однак варто зазначити, що проблема інклюзивного туризму не є достатньо дослідженою. Розробки туристичних маршрутів, відповідна підготовка фахівців та персоналу туристичних об'єктів, а також реабілітаційний вплив на особистість людини з інвалідністю потребують глибшого вивчення.

Мета статті – узагальнити практичний досвід факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини щодо впровадження послуг інклюзивного туризму як засобу соціально-психологічної реабілітації студентської молоді з особливими освітніми потребами.

Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету є не лише ініціатором наукових ідей щодо створення та розроблення програм, практик, маршрутів, методик та технологій для впровадження інклюзивного навчання та туризму, а й активно реалізує відповідні розробки.

На базі факультету функціонує Науково-практичний центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів» [5; 17]. «Метою центру є консолідація зусиль відповідних структурних підрозділів університету, залучених органів виконавчої влади та громадських організацій, спрямованих на соціально-педагогічну підтримку осіб з обмеженими можливостями щодо їх адаптації до студентського та педагогічного колективу, інтеграції в освітнє та соціальне середовище, на створення умов для саморозвитку та самореалізації, розвитку соціальної активності, автономності, відповідальності та мобільності осіб з особливими потребами» [5; 17].

Керівництво, викладачі та студентство факультету активно беруть участь у конкурсах, грантах. Уже неодноразово представники факультету посідали призові місця та отримували грошові гранти на реалізацію своїх проєктів.

Під час розробки проєктів та написання наукових робіт студенти порушують досить важливі запитання щодо впровадження інклюзивного туризму: «Наскільки доступні туристичні об'єкти для людей з інвалідністю?», «Чи готові особи з особливими освітніми потребами брати активну участь у житті суспільства?», «Чи відомо їм про інклюзивний туризм?», «Що ми знаємо про інклюзивно-реабілітаційний туризм?», «Чи готові ми забезпечувати надання послуг інклюзивного туризму?» та ін. Дослідження цього питання сприяло пошуку шляхів створення проєктів, які забезпечили реалізацію перших інклюзивних екскурсій.

У 2015 році ініціативна група Центру «Без бар'єрів» отримала грант для реалізації програми «Подорожуємо без бар'єрів». У 2015 році відбулася перша екскурсія до Державного історико-культурного заповідника «Трипільська культура» у с. Легедзине, Черкаського художнього музею та обласної філармонії [5; 12]. Пізніше було реалізовано II етап програми, яка була подана до Управління у справах сім'ї, молоді та спорту Черкаської обласної державної адміністрації. Учасникам та волонтерам, які долучилися до реалізації програми, випала можливість детальніше ознайомитися з Державним історико-культурним заповідником «Трипільська культура» у с. Легедзино, відвідати найбільший в Україні Свято-Михайлівський кафедральний собор у місті Черкаси та відвідати обласну філармонію, де відбувся спектакль «Назар Стодоля» [5; 12].

Також у межах реалізації програми «Подорожуємо без бар'єрів» учасниками II студентського конкурсу проєктів було відвідано Буцький каньйон на річці Гірський Тікич. Екскурсія була реалізована з метою створення та забезпечення умов для усіх учасників, зокрема осіб з інвалідністю [5; 12].

Інклюзивний туризм – це не тільки духовне збагачення, саморозвиток та рекреація, а й соціально-психологічна реабілітація, соціальна та освітня інтеграція,

адаптація, встановлення соціальних контактів. Подолання соціальних бар'єрів є достатньо важливим завданням для людей з інвалідністю, і оточення, у якому перебуває особистість, є значущим у цьому процесі [7]. Тому залучення студентства до таких заходів спрямоване і на їхню наукову діяльність, і на розвиток навичок спілкування з різними категоріями людей, встановлення соціальних контактів, прояв емпатійності, толерантності, формування професійних компетентностей під час практики.

27–29 жовтня 2016 року на базі університету відбувся I Міжнародний науково-практичний симпозіум «Актуальні проблеми впровадження інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму в Україні» [5; 10]. Обмін досвідом, пошук розв'язання певних проблем, обговорення найгостріших питань підтверджує важливість цієї проблеми в сучасному суспільстві.

25 червня 2020 року був проведений Міський конкурс бізнес-планів «Банк молодіжних ініціатив» з метою підтримки ініціатив молодих людей міста Умані щодо розробки та реалізації проєктів, спрямованих на розвиток міста в таких сферах діяльності: туризм, підприємництво, місто сталого розвитку [11]. У номінації «Умань – місто сталого розвитку» призове місце здобули автори проєкту «Центр зайнятості та професійного розвитку молоді та молоді з особливими потребами» – керівник Молодіжного центру «Start» факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Наталія Левченко (кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи) та координатор молодіжного центру «START», магістрантка факультету соціальної та психологічної освіти Аліна Калюженко [11].

Створення такого центру буде сприяти підвищенню рівня працевлаштування молоді, осіб з інвалідністю та студентства через інформування цільової аудиторії про можливості працевлаштування, надання допомоги з працевлаштування й формування навичок пошуку роботи та організації власної самозайнятості [11].

Варто зазначити, що факультет активно організовує роботу у різних напрямках. Так, молоді вчені факультету, які є розробниками науково-дослідної теми «Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами засобами інклюзивного туризму» (державний реєстраційний номер: 0119U103978) Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини, узяли участь в онлайн-презентації інформаційної записки Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні щодо впливу пандемії COVID-19 на людей з інвалідністю в Україні [2].

«Криза, спричинена COVID-19, посилила наявні до пандемії соціальні бар'єри, з якими стикалися люди з інвалідністю, зокрема у доступі до послуг з охорони здоров'я, абілітації та реабілітації, освіти, соціального захисту, праці та працевлаштування, негативно впливаючи на їхні права» [2].

Карантинні обмеження неабияк вплинули на розвиток та устрій усього суспільства. Упровадження інклюзивного туризму під час пандемії COVID-19 має ряд проблем. Варто зазначити, що вимушена самоізоляція тільки підтвердила актуальність та значущість подолання соціальної бар'єрності.

Доречно було б зазначити, що факультет уже неодноразово став переможцем грантових заявок від Британської ради. Варто уточнити, що у 2019 р. було підписано угоду про партнерство між Британською радою та Уманським державним педагогічним

університетом імені Павла Тичини. Співпраця й партнерство з іншими установами та організаціями сприяє розв'язанню проблем не лише місцевого, а і національного рівня. Також необхідно зазначити, що партнерство – це можливості для створення та реалізації проєктів; розвитку та вдосконалення; обміну досвідом та комунікації тощо.

Так, у 2020 році представники факультету взяли участь у програмі Student Action, де посіли призове місце й отримали грант на впровадження проєкту «Академічна доброчесність як складова якості освітнього процесу в умовах ЗВО» [1]. Студентство та науковці факультету беруть активну участь у написанні тез, статей, проєктів, програм, посібників, методичних рекомендацій, тому варто пам'ятати про наукову етику. Реалізація програми виховує в учасників освітнього процесу риси чесного науковця.

У 2021 році факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини здобув перемогу в конкурсі проєктів соціальної дії від програми Британської ради «Активні громадяни» [16].

Представниками факультету був презентований проєкт «Вчимося разом чути та долати соціальну ізоляцію», який і отримав фінансування для реалізації [16].

«Метою проєкту є сприяння соціальним змінам і забезпечення сталого розвитку шляхом створення і розбудови мережі молодих лідерів із залученням молодіжних організацій, які є рушіями реформ у своїх громадах, та надання їм знань та навичок, що сприятимуть побудові відносин між людьми на засадах рівності та рівних можливостей, поваги до різноманіття, безконфліктного діалогу» [16].

Питання соціальної ізоляції стало актуальним для всього суспільства у 2020 році. Пандемія COVID-19, введення карантинних обмежень, самоізоляція, дистанція змусили змінювати звичний спосіб життя. Онлайн-життя стало вимогою суспільства. Перехід до віртуального життя був випробуванням для усіх сфер людського життя, зокрема освітньої. Однак уже сьогодні онлайн-заняття, -тренінги, -конференції стали нормою. Сфера туризму теж стала доступною у форматі онлайн. І щоб не змінювати традицій щодо організації екскурсій, на факультеті соціальної та психологічної освіти Молодіжним центром «START» було проведено тиждень музею [15].

Кожного дня студенти мали можливість відвідати онлайн-екскурсію. Під час таких віртуальних подорожей студенти відвідали Музеї України просто неба, Театр-музей Далі, Інтерактивний музей «Відвідай», Сікстинську капелу та Сент-Шапель у Парижі [15]. Як бачимо, пандемія та карантинні обмеження не є перешкодою на шляху до саморозвитку та самовдосконалення.

Тож упровадження та реалізація інклюзивного туризму є одним із пріоритетних завдань суспільства. Створення відповідних умов залежить від усіх соціальних інститутів, зокрема освітніх. Реалізація програм інклюзивного туризму на базі факультету соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини передбачає створення відповідних умов для ефективної соціалізації та інтеграції осіб з особливими освітніми потребами та їхню активну залученість до студентського, суспільного та громадського життя.

Факультет соціальної та психологічної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини надалі буде реалізовувати та впроваджувати програми та проєкти з інклюзивного туризму та інклюзивної освіти для студентської молоді, а також залучатиме студентів до розв'язання цієї проблеми.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Відкриття грантового проекту «Академічна доброчесність, як складова якості освітнього процесу в умовах ЗВО». URL: <https://fspou.edu.ua/101030-2/>
2. Записки Моніторингової місії ООН з прав людини в Україні щодо впливу пандемії COVID-19 на людей з інвалідністю в Україні. URL: <https://fspou.edu.ua/записки-моніторингової-місії-оон-з-пр/>
3. Інклюзивне навчання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya>
4. Інклюзивний соціально-реабілітаційний туризм як складова соціальної роботи у громаді (на прикладі м. Умань). *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота». Ужгород: Говерла, 2019. Вип. 2(45). С. 109–114.
5. Кравченко О. О. Інклюзивний туризм як інноваційна форма соціально-педагогічної роботи зі студентською молоддю. *Партнерська взаємодія у системі інститутів соціальної сфери*: зб. матер. II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Ніжин, 15–16 листопада 2018 р. / за заг. ред. С. О. Борисюк та О. В. Лісовця. Ніжин. Вид. НДУ ім. М. Гоголя. 2018. С. 89–91
6. Кравченко О. О., Міщенко М. С., Левченко Н. В. та ін. Соціально-психологічна реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами: інноваційні технології природотерапії: монографія / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини. Умань: Візаві, 2020. 144 с.
7. Кравченко О. О. Міждисциплінарний підхід у дослідженні соціально-психологічної реабілітації дітей та молоді з інвалідністю засобами інклюзивного туризму. *Актуальні питання корекційної освіти*. Вип. 16, т. 1, 2020. С. 142–153.
8. Кравченко О. О., Коляда Н. М., Каштан С. М.; Молоченко І. А. Громадські організації та спілки осіб з інвалідністю як суб'єкти надання соціальних та реабілітаційних послуг засобами інклюзивного туризму в громаді: монографія. Умань: Візаві, 2020. 202 с.
9. Лепський В. В., Безлюдний О. І., Коляда Н. М., Кравченко О. О. та ін. Енциклопедія інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму: енциклопедія. Умань: Візаві, 2019. 562 с.
10. Оголошення симпозиум. URL: [https://fspou.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/ОГОЛОШЕННЯ\\_СИМПОЗИУМ-1.pdf](https://fspou.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/ОГОЛОШЕННЯ_СИМПОЗИУМ-1.pdf)
11. Перемога у міському конкурсі бізнес-планів «Банк молодіжних ініціатив». URL: <https://fspou.edu.ua/перемога-у-міському-конкурсі-бізнес-п/>
12. Подорожуємо без бар'єрів. URL: <https://fspou.edu.ua/podorozhuemo-bez-barieriv/>
13. Про затвердження Державної соціальної програми «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2021 року від 30 травня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text>
14. Реалізація програми з інклюзивного туризму «Подорожуємо без бар'єрів». URL: <https://fspou.edu.ua/реалізація-програми-з-інклюзивного-т/>
15. Тиждень музею. URL: <https://fspou.edu.ua/тиждень-музею/>
16. Факультет соціальної та психологічної освіти. URL: <https://fspou.edu.ua/вітаємо-факультет-соціальної-та-псих/>
17. Центр соціально-освітньої інтеграції та інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму «Без бар'єрів». URL: <https://fspou.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%be-%d0%b4%d0%be%d1%81%d0%bb%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80%d0%b8-2/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%81/>

## REFERENCES

1. Vidkryttia hrantovoho proiektu «Akademichna dobrochesnist, yak skladova yakosti osvitnoho protsesu v umovakh ZVO». URL: <https://fspou.edu.ua/101030-2/> [in Ukrainian].
2. Zapysky Monitorynhovoi misii OON z prav liudyny v Ukraini shchodo vplyvu pandemii COVID-19 na liudei z invalidnistiu v Ukraini. URL: <https://fspou.edu.ua/zapysky-monitorynhovoi-misii-oon-z-pr/> [in Ukrainian]
3. Inklyuzyvne navchannia. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> [in Ukrainian].
4. Inklyuzyvnyi sotsialno-reabilitatsiyni turyzm yak skladova sotsialnoi roboty u hromadi (na prykladi m. Uman) (2019). *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu – Scientific bulletin of Uzhhorod University*. *Uzhhorod: Hoverla, Vol. 2(45), 109–114* [in Ukrainian]
5. Kravchenko, O. O. (2018). Inklyuzyvnyi turyzm yak innovatsiina forma sotsialno-pedahohichnoi roboty zi

- studentskoiu moloddii. *Partnerska vzaiemodiia u systemi institutiv sotsialnoi sfery: proceedings of the 2<sup>nd</sup> International Scientific and Practic Conference*. Nizhyn: Vyd. NDU im. M. Hoholia, 89–91 [in Ukrainian].
6. Kravchenko, O. O., Mishchenko, M. S., Levchenko, N. V. et al. (2020). Sotsialno-psykholohichna reabilitatsiia ditei ta molodi z osoblyvymy osvitynymi potrebamy: innovatsiini tekhnologii pryrodoterapii. Uman: Vizavi [in Ukrainian].
  7. Kravchenko, O. O. (2020) Mizhdystsyplinarnyi pidkhid u doslidzhenni sotsialno-psykholohichnoi reabilitatsii ditei ta molodi z invalidnistiu zasobamy inkliuzyvnoho turyzmu. *Aktualni pytannia korektsiinoi osvity – Topical issues of correctional education, Vol. 1(No 16), 142–153* [in Ukrainian].
  8. Kravchenko, O. O., Koliada, N. M., Kashtan, S. M., Molochenko, I. A. (2020). Hromadski orhanizatsii ta spilky osib z invalidnistiu yak sub'iekty nadannia sotsialnykh ta reabilitatsiinykh posluh zasobamy inkliuzyvnoho turyzmu v hromadi. Uman: Vizavi [in Ukrainian].
  9. Lepskyi, V. V., Bezliudnyi, O. I., Koliada, N. M., Kravchenko, O. O. et al. (2019). Entsyklopediia inkliuzyvnoho reabilitatsiino-sotsialnoho turyzmu. Uman: Vizavi [in Ukrainian].
  10. Oholoshennia sympozium. URL: [https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/OHOLOShENNIa\\_SYMPOZIUM-1.pdf](https://fspo.udpu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/10/OHOLOShENNIa_SYMPOZIUM-1.pdf) [in Ukrainian].
  11. Peremoha u miskomu konkursi biznes-planiv «Bank molodizhnykh initsiatyv». URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/peremoha-u-miskomu-konkursi-biznes-p/> [in Ukrainian].
  12. Podorozhuiemo bez barieriv. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/podorozhuiemo-bez-barieriv/> [in Ukrainian].
  13. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi sotsialnoi prohramy «Natsionalnyi plan dii shchodo realizatsii Konventsii OON pro prava dytyny» na period do 2021 roku vid 30 travnia 2018 roku. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/453-2018-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
  14. Realizatsiia prohramy z inkliuzyvnoho turyzmu «Podorozhuiemo bez barieriv». URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/realizatsiia-prohramy-z-inkliuzyvnoho-t/> [in Ukrainian].
  15. Tyzhden muzeiu. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/tyzhden-muzeiu/> [in Ukrainian].
  16. Fakultet sotsialnoi ta psykholohichnoi osvity. URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/vitaiemo-fakultet-sotsialnoi-ta-psykh/> [in Ukrainian].
  17. Tsentri sotsialno-osvitnoi intehratsii ta inkliuzyvnoho reabilitatsiino-sotsialnoho turyzmu «Bez bar'ieriv». URL: <https://fspo.udpu.edu.ua/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%b0/%d0%bd%d0%b0%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b2%d0%be-%d0%b4%d0%be%d1%81%d0%bb%d1%96%d0%b4%d0%bd%d1%96-%d1%86%d0%b5%d0%bd%d1%82%d1%80%d0%b8-2/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d0%bd%d0%b0%d1%81%d1%81/> [in Ukrainian].